

Archeo-rapport 247

Het archeologisch onderzoek in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Lieferinge

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2014
Studiebureau Archeologie bvba**

Archeo-rapport 247

**Het archeologisch onderzoek in de Onze-Lieve-Vrouwkerk te
Liefaringe**

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2014
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 247
Het archeologisch onderzoek in de Onze-Lieve-Vrouwkerk te Lieferinge

Opdrachtgever:	Kerkfabriek OLV Lichtmiskerk Lieferinge Denys NV
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2014/12.825/49

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2014, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Administratieve gegevens

Opdrachtgever	Kerkefabriek OLV Lichtmiskerk Liefeninge Liefeningeplaats 1, Ninove
Uitvoerder	Studiebureau archeologie bvba
Vergunningshouder	Vanessa Vander Ginst
Beheer en plaats opgravingsgegevens	Deze gegevens werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Beheer en plaats vondsten en stalen	De vondsten en stalen werden na het onderzoek overgemaakt aan de opdrachtgever.
Projectcode	2014/261
Vindplaatsnaam	Onze-Lieve-Vrouwekerk
Locatie	Oost-Vlaanderen, Ninove, Liefeningeplaats
Kadasternummers	Afdeling: 6, Sectie: A, perceelsnummers: 157a
Lambertcoördinaat 1	127655.6579; 164665.6938; 29.9569
Lambertcoördinaat 2	127652.3830; 164678.8732; 30.0396
Lambertcoördinaat 3	127682.0958; 164692.7825; 29.5004
Lambertcoördinaat 4	127690.9395; 164695.0357; 29.2921
Kadasterplan	Zie fig. 1.2
Topografisch plan	Zie fig. 1.1
Begindatum veldwerk	7 juli 2014
Einddatum veldwerk	3 september 2014

Onderzoeksopdracht

Verwijzing Bijzondere voorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Onze-Lieve-Vrouwekerk te Liefeninge
Archeologische verwachtingen	De ondergrond van een kerk bevat in potentie sporen van oudere fasen.
Wetenschappelijke vraagstellingen	<ul style="list-style-type: none"> - Indien er menselijke resten worden aangetroffen: welke aanwijzingen zijn er in verband met de verspreiding en de densiteit van begravingen binnen de kerk? Op welke diepte bevinden de resten zich? Wat is de bewaringstoestand van het skeletmateriaal? - Zijn er sporen of lagen aangetroffen die meer duidelijkheid geven over de bouw van de kerk? Zo ja, welke? - Zijn er resten van oudere kerkfasen aangetroffen? Uit welke periode dateren deze en kunnen ze gelinkt worden aan een gekende kerkfase? - Zijn er archeologische sporen aangetroffen ouder dan de kerk? Wat is hun datering en interpretatie? Is er een relatie met de latere

	religieuze site?
Aard van de bedreiging	Aanleg vloerverwarming
Randvoorwaarden	Zie bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Onze-Lieve-Vrouwkerk te Lieferinge

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project	p. 3
1.1 Inleiding	p. 3
1.2 Beschrijving van de vindplaats	p. 3
1.3 Fysiografie	p. 5
1.3.1 Lokale topografie en hydrografie	p. 5
1.3.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 6
1.4 Archeologische voorkennis	p. 6
1.5 Onderzoeksopdracht	p. 9
Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie	p. 11
Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand	p. 13
Hoofdstuk 4 Besluit	p. 19
Bijlagen	p. 21

Hoofdstuk 1 Algemene inleiding en situering van het project

1.1 Inleiding

Naar aanleiding van de aanleg van een vloerverwarming in de Onze-Lieve-Vrouwkerk te Lieferinge werd door Onroerend Erfgoed een archeologische opgraving van de bedreigde zones opgelegd (2014/261).

Het onderzoek werd door hoofdaannemer Denys NV aan Studiebureau Archeologie bvba toevertrouwd. Het terreinwerk werd gefaseerd uitgevoerd tussen 7 juli en 3 september 2014.

1.2 Beschrijving van de vindplaats

De parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw ligt in het noordwesten van de Lieferingeplaats (fig. 1.1 en fig. 1.2). Binnen de archeoregio's (fig. 1.3) is het projectgebied gesitueerd in de (zand)leemstreek.

Fig. 1.1: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied¹.

¹ www.agiv.be

Fig. 1.2: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied².

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's³.

² www.minfin.fgov.be

³ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

1.3 Fysiografie

1.3.1 Lokale topografie en hydrografie

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte tussen 29 en 32 m TAW. Het oppervlak helt naar het zuidoosten toe (fig. 1.4). Ten noorden van de kerk ligt de Wolfputbeek; ten zuiden de Popenmeersbeek (fig. 1.5). Beide beken behoren tot het Denderbekken.

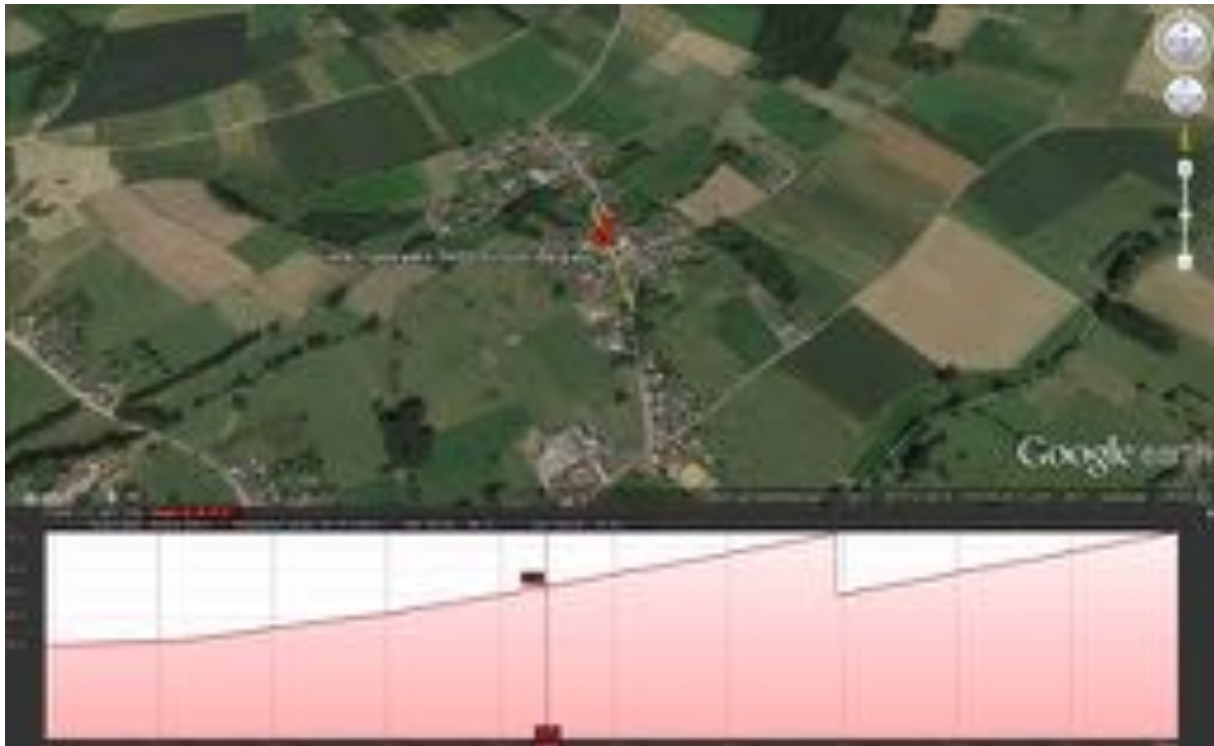

Fig. 1.4: Lengteprofiel van het oppervlak en de helling in het projectgebied⁴.

⁴ Projectie via Google Earth.

Fig. 1.5: Topografie en hydrografie rond het aangeduide onderzoeksgebied⁵.

1.3.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

Het projectgebied ligt in een bebouwde zone (OB) en is bijgevolg niet gekarteerd (fig. 1.6).

In de buurt van het projectgebied komen leembodems voor: een natte leembodem zonder profiel (Aep), een matig droge leembodem zonder profiel (Acp), een uiterst natte leembodem zonder profiel (Agp); een droge leembodem zonder profiel (Abp) en een droge leembodem zonder profiel (Abp(c)).

1.4 Archeologische voorkennis

Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.7) zijn in de directe omgeving van het projectgebied enkele gekende archeologische vindplaatsen geregistreerd.

De locatie CAI 30675 is een laatmiddeleeuwse site met walgracht. Verder zijn er in de buurt enkele losse vondsten geregistreerd: op locatie CAI 152696 is een kling en aardewerk en mogelijk bouw materiaal gevonden; op CAI 152695 een spits en witbakkend, gladwandig aardewerk en op CAI 152720 een afslag.

Op de Ferrariskaart (1771-1778) (fig. 1.8) is de Onze-Lieve-Vrouwkerk weergegeven als een kruisvormige kerk binnen een rond, ommuurd kerkhof.

Op de Atlas der Buurtwegen (fig. 1.9) staat een wellicht driebeukige kerk afgebeeld met een ondiep transept, een rechthoekig koor en een kapel in de zuidoksel van het koor en het transept.

⁵ www.agiv.be

Fig. 1.6: Overzicht van het bodemlandschap met aanduiding van het onderzoeksgebied⁶.

Fig. 1.7: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied⁷.

⁶ www.agiv.be

⁷ www.agiv.be

Fig. 1.8: Uittreksel uit de Ferrariskaart rond het projectgebied⁸.

Fig. 1.9: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen rond het projectgebied⁹.

⁸ www.kbr.be

⁹ <http://www.gisoost.be/ATLASBW/>

Lieveringe zou in 1126 voor het eerst vermeld zijn als Leffrengem en in 1215 als Lifrengem¹⁰. Lieferinge was oorspronkelijk beheerd door de Graven van Vlaanderen en daarna door het collegiaal kapittel van Kamerijk¹¹. In het midden van de 14de eeuw werd het afgestaan als leen aan het geslacht van Massemen. Vervolgens veranderde het enkele keren van eigenaar.

De Onze-Lieve-Vrouwekerk is beschermd als monument sinds 28 januari 1937¹². De dorpskom van Lieferinge is sinds 1981 beschermd als dorpsgezicht.

De huidige parochiekerk van Onze-Lieve-Vrouw is samengesteld uit diverse volumes en is omringd door een ommuurd kerkhof.

De plattegrond toont een vierkante westtoren met halfronde noordelijke traptoren, een driebeukig schip van drie traveeën, een licht uitspringend transept en een koor met twee rechte traveeën met een vlakke koorsluiting en daarachter een sacristie van twee traveeën en een zuidsacristie in de oksel van de dwarsarm en het koor¹³.

De kern van de kerk zou vroeg-gotisch zijn met een bewaarde westgevel en westtoren, een transept, het koor en de zuidsacristie¹⁴. De oostsacristie dateert uit de tweede helft van de 17de eeuw. Het schip werd verbouwd in de tweede helft van de 18de eeuw. Mogelijk gebeurde dit samen met de verbouwing van de oostsacristie van 1775, het jaartal aangebracht op de bovendorpel van de deur in de noordgevel. De oudste delen van de kerk zijn opgetrokken in natuursteen (breuksteenbouw), met zandsteen in de oostsacristie. Het schip is gebouwd met baksteen op een zandstenen plint met gebruik van arduin. Het heeft een leien zadeldak. De westgevel met de ingebouwde westtoren vertoont een overgang van breuksteenbouw naar een groter en regelmatig zandstenen parement.

1.5 Onderzoeksopdracht

Het doel van deze opgraving is de archeologisch relevante resten te registreren alvorens ze vernield worden. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Indien er menselijke resten worden aangetroffen: welke aanwijzingen zijn er in verband met de verspreiding en de densiteit van begravingen binnen de kerk? Op welke diepte bevinden de resten zich? Wat is de bewaringstoestand van het skeletmateriaal?
- Zijn er sporen of lagen aangetroffen die meer duidelijkheid geven over de bouw van de kerk? Zo ja, welke?
- Zijn er resten van oudere kerkfasen aangetroffen? Uit welke periode dateren deze en kunnen ze gelinkt worden aan een gekende kerkfase?
- Zijn er archeologische sporen aangetroffen ouder dan de kerk? Wat is hun datering en interpretatie? Is er een relatie met de latere religieuze site?

¹⁰ <http://www.wulfila.be/tw/>

¹¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/20781>

¹² <https://beschermingen.onroerendergoed.be/object/id/OO002012/>

¹³ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/9399>

¹⁴ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/9399>

Hoofdstuk 2 Werkwijze en opgravingsstrategie

In het kader van de aanleg van een vloerverwarming dienden 6 putten (ca. 2,30 x 1,30 m) uitgegraven te worden, 4 symmetrisch t.o.v. elkaar op de overgang van zijbeuk naar schip en 2 in het koor (fig. 2.1 en fig. 2.2). Daarnaast dienden deze putten onderling ook met een smalle sleuf verbonden te worden voor de plaatsing van leidingen.

Initieel moest het vlak in de putten en in de verbindingssleuven slechts tot op 30 cm onder het maaiveld uitgegraven te worden. In een latere fase werd beslist om enkel in de putten bijkomend 15 cm te verdiepen in functie van de plaatsing van de verwarmingselementen en om een extra sleuf te graven in het koor (werkput 9). Bij deze latere uitgraving werd in de beide putten in het koor aan de westzijde de resten van een grafkelder vrij gelegd. Om deze in situ te bewaren, werd de put iets meer naar het oosten toe uitgebreid.

In de putten werden twee vlakken aangelegd, namelijk op -30 cm en op -45 cm onder het huidige vloerniveau. Op sommige plaatsen werd tijdens het verdiepen beperkt een tussenvlakje opgeschoond en gefotografeerd omdat een aanwezig vloerniveau (S 5) plaatselijk dikker bewaard bleek zoals in de meest oostelijke N-Z-georiënteerde sleuf in het schip of om een lemen vloerniveau (S 21) in het vlak te registreren in de N-Z-georiënteerde sleuf ten oosten van werkput 5 en 6.

Alle vlakken en profielen werden opgeschoond en geregistreerd. De sleuven en sporen werden digitaal topografisch ingemeten. Aangezien er buiten de bruine leemlagen S 7 en S 22 geen sporen werden aangetroffen op het eerste aangelegde vlak in de putten, werd enkel het tweede vlak weergegeven op het plan.

Het vloerniveau in mortel (S 5) werd bemonsterd.

Fig. 2.1: De uitgraving in het zuiden van het schip.

Fig. 2.2: Plan van de kerk met aanduiding van de gegraven werkputten en sleuven.

Hoofdstuk 3 Resultaten van het sporenbestand

In de 4 aangelegde putten in het kerkschip en in de uitgegraven sleuven tussen deze putten in het schip werd in het profiel van de uitgegraven 45 cm onder de huidige vloer vrijwel dezelfde bodemopbouw geregistreerd (fig. 3.1).

Onder de huidige vloer (S 1) bevond zich een laagje donkergeel zand (S 2) van ca. 5 cm, met daaronder een laagje groengrijze zandleem (S 3), een laag bruine zandleem (S 4) en een vloerniveau in de vorm van een lichtgrijsgele kalkmortellaag (S 5).

Onder dit vloerniveau lag een laag bruingrijze zandleem met grijze mortelbrokken (S 6) en tenslotte een laag bruine zandleem (S 7). Onder deze laag S 7 werd bij het verdiepen in de tweede fase nog een vastere laag lichtbruin-donkergele zandleem aangetroffen (S 23).

Bij het verdiepen in de tweede fase werd op de overgang van laag S 7 naar S 23 in werkput 1 drie scherven van een doorboorde steel van een steelpan in grijs aardewerk en een wandscherf in grijs aardewerk gevonden.

Het ca. 2 cm dikke vloerniveau S 5 bevond zich op ca. 12 cm onder de huidige kerkvloer en bestond uit een laag gele tot grijze kalkmortel. De onderliggende laag S 6 was niet overal aanwezig. De samenstelling van deze laag varieerde ook van zandleem met grijze mortel tot een meer mortelrijke laag. Deze laag is mogelijk te interpreteren als een egalisatielaag onder de mortellaag.

In de meest oostelijke N-Z-georiënteerde sleuf in het schip (tussen de werkputten 3 en 4) konden tegelafdrukken (28 x 28 cm) in ruitpatroon worden opgemerkt in de mortellaag (S 5) (fig. 3.2). Op andere plaatsen waren deze afdrukken niet bewaard of niet aanwezig. Op de overgang van het schip naar het koor bleef in deze mortellaag een fragment van een tegel in natuursteen bewaard.

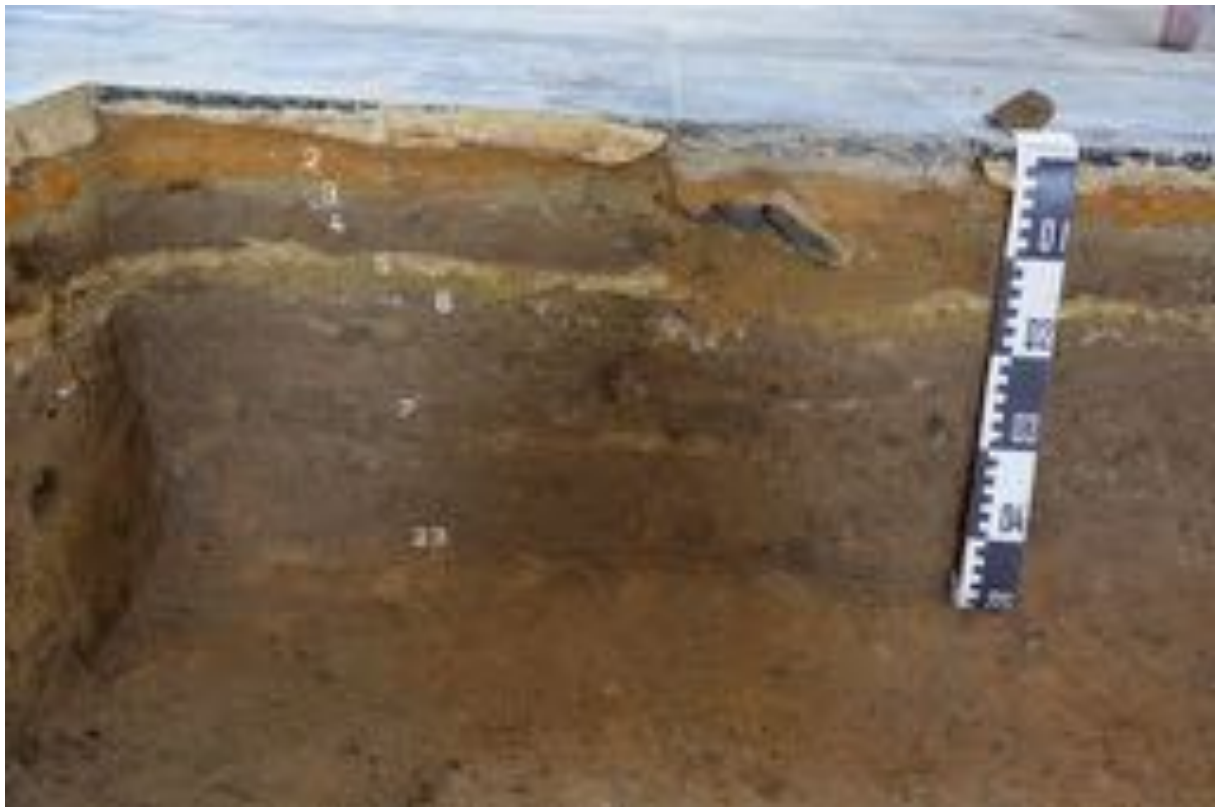

Fig. 3.1: De bodemopbouw in het zuidprofiel in de zuidoostput in het schip (WP 4).

Fig. 3.2: De tegelafdrukken in de mortellaag S 5.

Het vloerniveau lag over en tegen de funderingen van de zuilen (S 9) en pijlers (S 10) in het schip en van de pijlers op de overgang tussen schip en koor (S 15).

Onder de huidige zuilen in het schip en op 10,5 cm onder de huidige vloer bevonden zich vierkante (1,10 x 1,10 m) funderingen (S 9), opgebouwd uit blokken gekapte natuursteen (fig. 3.3). Onder de pijlers aan de westzijde van het schip bevond zich een gelijkaardige maar bredere fundering (S 10) (fig. 3.4). Op ca. 40 tot 45 cm onder het huidige vloerniveau werd het verstek van de funderingen aangetroffen. Aan de oostzijde van werkput 2 werd de insteek (S 25) van het verstek gevonden. Deze gaat door de onderste aangetroffen zandleemlaag S 23.

De fundering van de pijlers (S 15) op de overgang van koor en schip bestaat uit rechthoekige gekapte blokken natuursteen. In de fundering van de noordelijke pijler werd eveneens baksteen aangetroffen.

In de werkputten 5 en 6 in het koor werd de oostmuur en een gedeelte van het gewelf van een grafkelder aangetroffen (fig. 3.5 en 3.6). Het betreft een 0,25 m brede, N-Z-georiënteerde bakstenen (23,5 x 11 x 5,5 cm) muur en een bakstenen gewelf. In de N-Z-georiënteerde smalle sleuf op de overgang van koor naar schip werd allicht eveneens een deel van deze grafkelder gevonden. De grootte van de grafkelder zou aldus minimaal 3,8 bij 2,7 m bedragen.

In het koor, ten oosten van de fundering (S 15) van de pijlers op de overgang van koor en schip, was de bodemopbouw in het profiel nagenoeg identiek aan deze in het schip. Ook hier bevond zich een vloerniveau in de vorm van een dunne mortellaag (S 18) op 15 cm onder de huidige vloer. Hoogstwaarschijnlijk betreft het dezelfde vloerlaag als in het schip (S 5).

Het vloerniveau S 18 lijkt halverwege het koor te stoppen (fig. 3.7). Ten oosten van en onder de plaats waar vloer S 18 stopt, werd een lagergelegen lemen vloerniveau (S 21) aangetroffen op een diepte tussen 18 cm in het oosten en zakkend tot 32 cm onder de vloer in het westen.

Het vloerniveau kon beperkt in het vlak worden vrij gelegd bij de verbreding van de werkputten 5 en 6 naar het oosten toe. Lokaal lijkt de vloer verbrand te zijn. De vloer wordt verstoord door de aanwezigheid van de bakstenen grafkelder.

De relatie tussen vloer S 21 en de oostmuur van het koor (S 16) is niet vast te stellen door een verstoring. De oostmuur van het koor (S 16) is opgebouwd uit een parement van gekapte natuurstenen blokken met een vulling van brokken natuursteen en bruinroze kalkzandmortel.

Mogelijk werd het lemen vloerniveau (S 21) ook gevonden in de O-W-georiënteerde sleuf (werkput 9) in het koor tegen de noordmuur (S 27) van het koor aan. Tegen deze noordmuur, opgebouwd met blokken natuursteen werd een pleisterlaag (S 28) opgemerkt die stratigrafisch onder vloer S 18 zat en tot op een diepte van -26 cm onder de huidige vloer reikt (fig. 3.8).

In werkput 6 ten oosten van de grafkelder en stratigrafisch onder vloerniveau S 21, werd een rechthoekig spoor met afgeronde hoek gedeeltelijk in de put aangetroffen (S 30). De vulling bevatte vrij veel houtskool en verbrande leem. Op basis van de vorm van het spoor en de oriëntatie ervan (O-W) lijkt het mogelijk om een graf te gaan. De diffuse aflijning anderzijds lijkt deze interpretatie eerder tegen te spreken. Aangezien de vereiste diepte bereikt was, werd dit spoor niet nader onderzocht.

Aan de oostzijde van de sleuf langs de noordmuur van het koor (werkput 9) werd een fundering (S 29) gevonden in de vorm van slordig gemetselde bakstenen met een harde lichtgrijze kalkmortel. Op basis van de geringe afmetingen van de sleuf is het moeilijk om deze te duiden.

De sleuf in de sacristie leverde geen sporen op en bleek gevuld met een zeer puinige laag (S 13).

Fig. 3.3: Fundering onder huidige zuil.

Fig. 3.4: Zuidwestpijler.

Fig. 3.5: De bakstenen muur van de grafkelder.

Fig. 3.6: De grafkelder in werkput 5.

Fig. 3.7: De lemen vloer S 21 (links) en de stratigrafisch recentere mortelvloer S 18 (rechts).

Fig. 3.8: Resten van pleister (S 28) tegen de noordmuur van het koor (S 27) en onder vloerniveau S 18 (geel).

Hoofdstuk 4 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

In het kader van de aanleg van een vloerverwarming in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Liefingne werd door Onroerend Erfgoed een archeologische opgraving van de bedreigde zones opgelegd (2014/261). Het onderzoek werd door hoofdaannemer Denys aan Studiebureau Archeologie bvba toevertrouwd. Het terreinwerk werd gefaseerd uitgevoerd tussen 7 juli en 3 september 2014.

In de 45 cm die afgegraven werd in de 6 putten en de 30 cm in de verbindingssleuven werd een ouder vloerniveau (S 5 in het schip en S 18 in het koor) aangetroffen in de vorm van een zeer dunne mortellaag met plaatselijk een iets dikkere opbouw met bewaarde tegelafdrukken. De vloer lag tegen de fundering van de huidige zuilen aangesmeerd. Het niveau van de huidige kerkvloer ligt ca. 12 cm hoger dan dit oudere vloerniveau. In het oosten van het koor werd nog een tweede lemen vloerniveau (S 21) gevonden, dat stratigrafisch ouder is dan de mortellaag (S 5 in het schip, S 18 in het koor).

Tussen de huidige zuilen in het kerschip werden geen kettingmuren aangetroffen. Mogelijk betrof het een oorspronkelijk reeds driebeukige kerk met een zeer ondiep transept en een rechthoekig koor. De sacristie in het oosten en in de zuidoksel van transept en koor zijn wellicht later bijgebouwd. In het koor werd een bakstenen grafkelder gedeeltelijk blootgelegd.

Bij het archeologisch onderzoek moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Indien er menselijke resten worden aangetroffen: welke aanwijzingen zijn er in verband met de verspreiding en de densiteit van begravingen binnen de kerk? Op welke diepte bevinden de resten zich? Wat is de bewaringstoestand van het skeletmateriaal?

Er werden geen menselijke resten in situ aangetroffen.

Zijn er sporen of lagen aangetroffen die meer duidelijkheid geven over de bouw van de kerk? Zo ja, welke?

In de beperkte oppervlakte die zeer ondiep uitgegraven werd, zijn geen sporen of lagen aangetroffen die meer duidelijkheid geven over de bouw van de kerk. Wel werden 2 oudere vloerniveaus aangetroffen.

Zijn er resten van oudere kerkfasen aangetroffen? Uit welke periode dateren deze en kunnen ze gelinkt worden aan een gekende kerkfase?

Er zijn enkel twee oudere vloerniveaus aangetroffen. In de 45 cm die afgegraven werd in de 6 putten en de 30 cm in de verbindingssleuven werd een ouder vloerniveau aangetroffen in de vorm van een zeer dunne mortellaag met plaatselijk een iets dikkere opbouw met bewaarde tegelafdrukken. De vloer lag tegen de fundering van de huidige zuilen aangesmeerd. Het niveau van de huidige kerkvloer ligt ca. 12 cm hoger dan dit oudere vloerniveau. In het oosten van het koor werd nog een tweede lemen vloerniveau (S 21) gevonden, dat stratigrafisch ouder is dan de mortellaag (S 5 in het schip, S 18 in het koor).

*Zijn er archeologische sporen aangetroffen ouder dan de kerk? Wat is hun datering en interpretatie?
Is er een relatie met de latere religieuze site?*

Er werden geen sporen aangetroffen die ouder zijn dan de kerk.

Het officieel vrijgeven van het terrein gebeurt door Onroerend Erfgoed.

Ondanks het vrijgeven van het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 18 november 2011 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, 07.06.2006, 15.5.2009 en 13.12.2011)
- en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003, 23 juni 2006, 9 mei 2008, 4 december 2009, 1 april 2011 en 10 juni 2011

van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

Bijlagen

